

Drahomír Smejkal ...**... výsek pilníků a rašplí**

Drahomír Smejkal se narodil 7. listopadu 1956 v Jihlavě, kde také dosud žije. Do kontaktu s pilníkářskou výrobou se dostal na učebním oboru pilníkář, který byl pokusně otevřen při továrně na pilníky TONA, pobočný závod v Jihlavě. Po vyučení začal pracovat

na úseku ručního výseku pilníků a rašplí, kde zůstal až do roku 1992, kdy se výrobě začal věnovat jako soukromý živnostník.

V současné době provozuje řemeslo společně se synem Pavlem, který se u něj vyučil. Společně vyrábějí několik základních typů nástrojů, jakož i speciální zakázky, které jsou mezi zákazníky pro své charakteristické vlastnosti a kvalitu vyhledávaným a ceněným zbožím.

Pilníkářství patří mezi nepříliš rozšířená tradiční řemesla, jejichž výskyt se v druhé polovině 19. a v první polovině 20. století soustřeďoval především na Svratecku, zejména v obci Křižánky. Výrobě se zde věnovala celá řada rodin i menších dílen, které svými výrobky zásobovaly celý domácí trh. Mezi tradiční výrobky patřily pilníky na opracování kovu a také rašple určené pro výrobce hudebních nástrojů, podkováře a řemesla zpracovávající dřevo. Během druhé světové války bylo mnoho pilníkářských mistrů přesunuto do Jihlavy, kde vznikala rozsáhlá továrna na výrobu pilníků. Většina z řemeslníků zde zůstala již na trvalo a právě od posledních z nich (Jaroslav Šírek, Jaroslav Kubík, Jan Teplý) se technologií sekání naučil i Drahomír Smejkal. Práce probíhá v sedě u kovadliny, na které je svěrák s upnutou olověnou destičkou s prohlubní odpovídající tvaru opracovávaného pilníku. Svěrák je ke kovadlině přitahován koženým potěhem, který napínají nohy. Spojení všech tří elementů – pilníku,

olověné desky, svěráku a kovadliny – zajišťuje pevné uchycení na tvrdé podložce, současně však dostatečně měkký a pružný podklad pro výsek. Sekání probíhá buďto od hrotu ke stopce nebo obráceně, v závislosti na tom, zda se jedná o pilník nebo rašplí. Pravidelnými údery kladiva na dláto se jeden vedle druhého, řadu za řadou vyhrnují břity jednotlivých zubů. Hotové pilníky se kalí v jihlavské továrně. Základní sortiment představují rašple – ploché, úsečové, kruhové, podkovářské, a pilníky – ploché, půlkulaté. Ručně sekané pilníky a rašple jsou vyhledávané zejména pro svou kvalitu, kterou získávají především hlubokým vyhrnutím ostřího zubu a nepravidelným řazením jednotlivých břitů za sebe, tím nedochází k drhnutí a škrábání povrchů. Ve výrobě těchto nástrojů je lidská ruka nenahraditelná zejména pro svou citlivost a jistou drobnou rozlišnost v úderech a řádkování břitů, což zajišťuje mnohem lepší mechanické vlastnosti než stejnoměrný strojní sek.

Pilníkářské řemeslo vyžaduje znalost celé řady pracovních úkonů, z nichž některé dosud patří k pečlivě střeženým výrobním tajemstvím. Na počátku je kování pilníkových či rašplových těles, následuje jejich žihání - tj. tepelné změkčování materiálu - výsek břitů, broušení a nakonec nauhličování spojené s kalením hotového výrob-

ku. Výrobní proces uzavírá čištění a závěrečná konzervace. Velká část technologie byla na počátku 20. století zajišťována průmyslově, samotný výsek zubů a závěrečné kalení však zůstalo doménou ruční práce. V této tradici pokračuje také Drahomír Smejkal, vybavení jeho dílny sestává i dnes z kovadliny, svěráku a potěhu, několika olověných podložek, dlát pro výsek a pilníkářských kladiv různých hmotností. Mezi jejich odběrateli bychom našli výrobce hudebních nástrojů a historického nábytku, ale také chirurgická oddělení u nás i v zahraničí.

Svoji dovednost prezentuje pan Stejskal na veřejnosti pouze omezeně, a to téměř výhradně v Souboru lidových staveb Vysočina, který soustavně mapuje zdejší tradici pilníkářských dílen.

Drahomír Smejkal
Hruškové dvory 20
586 01 Jihlava
tel. 606 379 577